20437

RATKO SCIPIONI:

PATULJAK

(PRIČE U PJESMI ZA DJECU)

ILUSTRIRAO AK. SL. A. MAUROVIĆ

I.

NAKLADA RADIĆEVE SLAVENSKE KNJIŽARE, ZAGREB

S A D R Ž A J :

	Strana
Dijete (sa 1 slikom)	5
Carić (sa 1 slikom)	8
Patuljak (sa 2 slike)	10
Priča (sa 3 slike)	14
Mala Anka (sa 1 slikom)	22
Ptičareva pjesma	22
Ćuk (sa 2 slike)	24
Miš (sa 2 slike)	30

»TIPOGRAFIJA« D. D. ZAGREB

D I J E T E

Sretnijeg stvora na zemlji nema,
Ne poznaje boli, tuge ni sjete;
Krasan je život dječije dobi –
I najljepše još je – biti dijete!
Za prvih mjeseci života svoga
Cio svijet mu kolijevka mala –
Tek kasnije – kad malo odraste
Zanimat' ga počne priča i šala.
Tad' njemu pričaj,
Pjesmice slaži,
Biraj lijepe,
Poučne traži!
A ono će tebe pažljivo slušat',
Prenosit će se duhom
    među' ona bića;
Slušat će tebe, hihotat će srcem,
Pa će te moliti za hiljade priča.

Snijeg kad padne
I zaspe selo,
Dijete će molit'
Vrijeme cijelo –
Molit' i plakat':
– Daj pričaj, djedo,
Priču: Pedalj muža
I brade lakat!
A starac stari
S naočari
Vodi čedo
K ognju sjajnu,
Pa će da priča
Vilinsku tajnu . . .
I dok na ognju
Iskrica lijeće,
Sa tmurnog neba
Pahulja slijeće;
Slijeće i pada,
Pokriva selo,
Pretvarajuć' cijelo
U čarobnu sliku . .

A unuče malo –
U naručju djeda –
Priči se nikako
Oteti ne da.
Sluša i sluša,
Časkom pita –
Nikad mu duša
Nije sita!
A vani sniježak pada,
Pokriva dol i brijeg,
Sa tmurnog, gustog neba
Pada sve veći snijeg;
Pada i pada,
Nanosi jad –
Biti će bijede,
Nadoć' će glad! . . .

Al' ljeto kad dođe,
Igru voli jače,
Napušta priču,
Po cesti skače;
Sa djecom se igra
U prašini i blatu,
Malo je s mamom,
Malo uz – tatu.
Odjelce čisto
Za čas uprlja,
Ne vidi opasnost,
U krilo joj srlja.
Tuče se, bije,
Suzice lije!
I tako – polako
Osjeća sjete – – –
I više nije
Najsretnije
Maleno dijete! . . .

U smijehu – kroz igru
Iz dana u dan
Prođe mu djetinjstvo,
Taj najljepši san;
Prođe mu nečujno života
komadić
I nije dijete, niti dječarac.
Sa godinama vidno postaje
mladić.
Kao mladiću – briga mu knjige,
Kao čovjek – pun je brige –
I nikada, nikada više
Zlatnoga djetinjstva nije,
Tek slatke dane onoga doba –
Jedina spomen krije!

A unuče malo u naručju djeda —
Priči se nikako oteti ne da.

C A R I Ć

Jesam malen, jesam vrag,
Al' i opet svakom drag!
Svak' me voli, jer sve znam
I sve uvijek činim sam...
Ta poznat sam već od davna...
Da mi nigdje nije ravna:
Ni pjevača,
Cvrkutača,
Ni skakača –
Prekapača,
Nit' mi ima boljeg para,
Što bi veća čuda stvara!
Sve to činim
I sve znam,
Kad sam miran,
Kad sam sam...

Rad bih k maloj djeci ići –
Ali nikad' k njima stići,
Jer me uvijek nešto čeka –
To već vidim iz daleka!
Stog sam sam –
Kao kam...

Šumom skačem kao lud,
Ne znam ni sam: kamo, kud?
Čas na trn,
Čas na džbun,
Čas na rub,
Čas u dub –
I sve tako,
Tiho, lako,
Da se moraš čudit' meni
Ti, dječače premaleni!

Brzo će se budit' mravke,
Ne ću više jesti travke!
Sad će meni biti crva,
Bolje nego šumskih mrva!
Volim, volim crve male
Više nego dječ'je šale,
Pa će meni biti dobro,
Krasno, lijepo, mali pobro...
Evo brzo cvijeta cvijet,
Evo meni rajski svijet!
Evo gaja –
Moga raja!
Evo šume –
Moje kume!
Sve to cvijeta
Ko sred ljeta,
Sve se budi:
Ptice, ljudi,
Pa vam i ja idem sada,
Nisam više s vama rada.
A kad dođe zima opet,
Opet ću se k vama popet',
Da vam kažem sve što znam...
Zbogom, zbogom, djeco mala.
Evo već je i noć pala;
Nemojte me bijedit' –
Bolje me poštedit'!
Ja ću opet k vama doć',
Čim će pasti hladna noć,
A sad idem s drugom – sam!

Da se moraš čudit' meni
Ti, dječače premaleni!

PATULJAK

U carstvu sanja,
Sred vilinskih bašta
Rodila me davno
Pjesnička mašta...
I otada lutam
Šumom,
Drumom,
Kroz dječije priče:
Kroz život – bez sjete,
Ja, sićušno biće,
Vilinsko dijete –
Mali čovuljak,
Prozvan – patuljak!
Da, patuljak, djeco,
Ono malo biće,
Što noću tumara
Oko staroga šumara,
I nosi kukuljicu,
Kad čuva Snjeguljicu
Od zlokobne žene
Iz prastare priče!...
U dubu
Na rubu
Čarobne šume,
Kad padne ponoć,
Čut ćete kroz noć,
Kako se u me
Uvlači život...
Život čaroban,
Pun sjene i draži,
Ispunjen dobrotom,
Nepoznat laži;
Život bića
Plemenite ćudi,
Dobroga srca – – –
Za razliku od – ljudi!...
Sve živo u šumi
Služi me kao cara:
I jelen i srna
I košuta stara...
I male krijesnice,
Ponoćne vijesnice.
Uzglavljem lijeću,
Pale mi svijeću,
Rastjeruju tamu,
Dovode srnu,
Da prhnem ko luda.
O, djeco! – a kuda?

Sve živo u šumi služi me kao cara:
I jelen i srna i košuta stara . . .

U noć, u noć –
U tamu crnu!
Jurim kroz borove,
Prelazim međe,
Dolazim k djeci
I sklapam im vjeđe.
Skakućem po kaminu,
Izlazim iz knjiga,
Donosim sreću – – –
Nestaje briga!
Gustom bradom
Po noći kradom
Grijem dijete
U nekoj kući,
A vjerujte, djeco,
Bojim se ući,
Jer ozbiljni ljudi
Zli su i – hudi!
. . . Obiđem kroz noć
Čitavi svijet!
O, djeco, djeco,
Krasan je lijet!

I život patuljka
Iz vaših priča –
I dobra kraljica
I stari čiča – – –
I djetinjstvo drago
I biti – dijete! . . .
A kada svane zora
I otvorite vjeđe,
Šumska Kraljica
Zatvara međe:
Mali patuljak bježi u dub,
Gase se krijesnice, nestaje rub.
Po šumi pada čarobno velo –
I umire šuma – budi se selo:
Dolaze ljudi,
Pilaju drva,
Ruše ih uporno
Poput maloga crva,
A doći će nekad
Možda i gazda
I posječ' moj dub
Jednom za vazda!

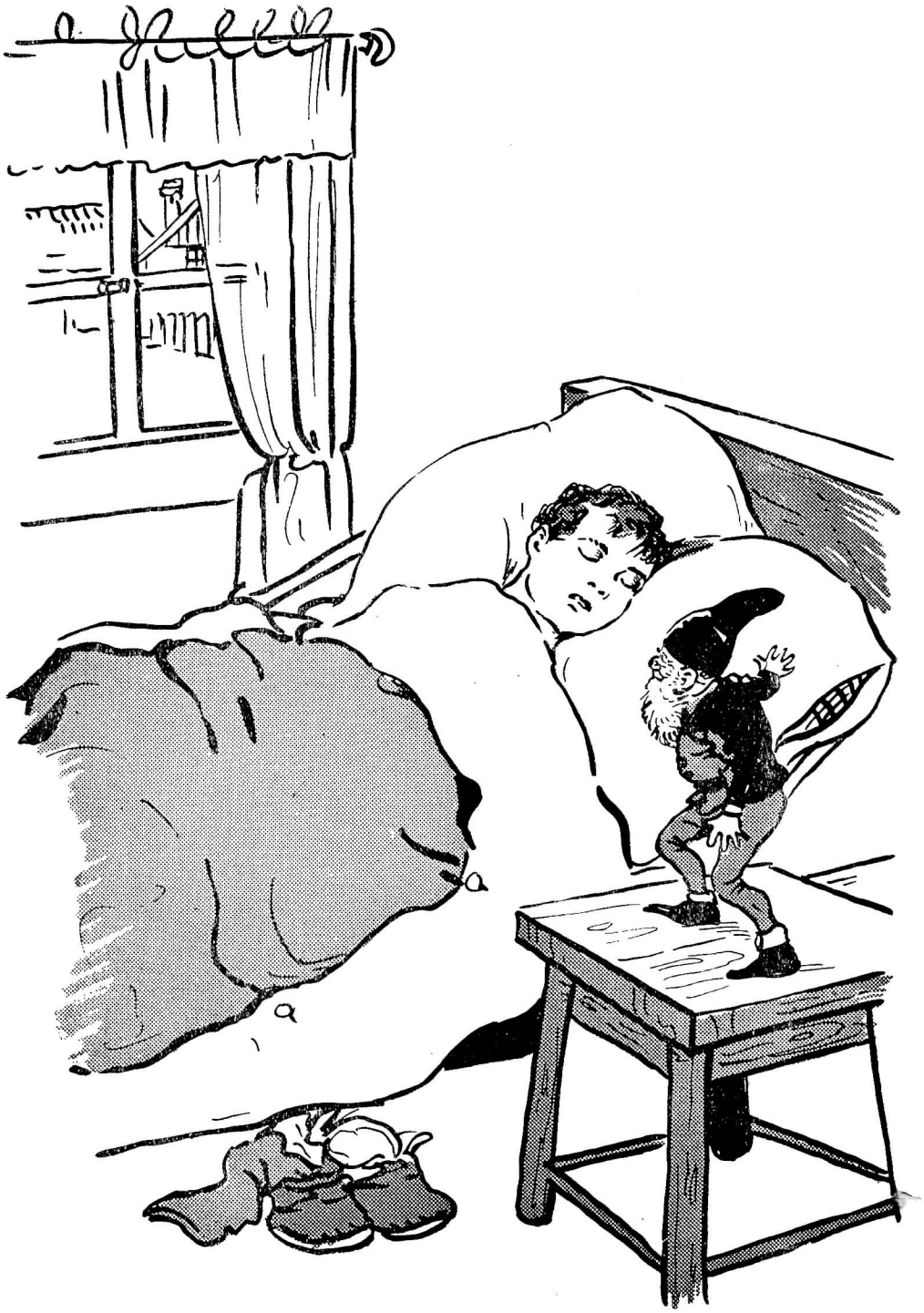

Dolazim k djeci
I sklapam im vjeđe.

PRIČA

Nad seocem uzdigo se mjesec,
Povrh njega trepte zvijezde
male –
Tisuć' njih je, tisuć' boja krasnih,
Čas se gasnu, čas se opet pale.
A pod njima drijema selo malo,
Već je davno, što je pozaspalo.
Tiho drijema, lijepe sanke
vodi –
Sve je mrtvo . . . nitko njim ne
hodi . . .
Kuće male
U san pale,
Ljudi sniju slatko:
Svi su sretni,
Svi presretni –
Svatko spava, svatko!
Nema vike,
Nema rike,
Nigdje nema glasa:
Sve je mrtvo, sve je nijemo –
U selu je svak zadrijemo – – –
Nigdje nije pasa.
Al' što ono preko šume,
Krade ti se amo-tamo,
Bi li znao, dragi kume,
Koja zvjerka ide samo?
Bi li znao reći meni,
Tko je lopov taj nevjerni,
Što se, eto, k selu krade – –
Svaka koka njega znade?
Ni to ne znaš?
Sram te budi!
Zar je tebi
Mozak – ludi?
Vidim, vidim, dragi kume,
Pamet ti se svija,
Pomoć ću te, spasit ću te:
To je teta lija!

Ponoć bije –
Eto lije!
Tiho gazi,
Budno pazi:
Časak stane,
Časak da'ne
Čas se liže,
Časak gmiže.
Skokne amo,
Skokne tamo,
Svaku rupu dirne,
Svakoj u dno virne.
Jao ptici,
Kuni, zecu – – –
Jao, jao –
Vjeverici!

Tko je lopov taj nevjerni,
Što se, eto, k selu krade - - -

Jao ježu,
Hrčku, mišu,
Kada pred njom
»Zabiljišu!«
Davi pijetla,
Mrvi gnjetla,
Koke smakne,
Loče krvi –
Sve se mrvi
Što se takne
Oštrih zuba
Tete lije!

Ponoć prođe –
Eto lije
Podno plota,
Gdje se mota,
Gdje se vije!
Hoće u dvor sad da dođe,
U dvor stare Pere,
Da kokoši ždere!
I omjeri okom,
Zaleti se skokom,
I tek što treneš – – –
Jedan . . . dva! –
Ona je u dvoru
Tijelom sva . . .
Sad digne rep,
Skoči na crijep,
Pa u malu kuću od ševara,
Gdje ima svakog božjeg dara.
– Al' gle nešto:
Tu ima slame!
Ti puti
Nijesu za me!, –
Lija šapće,
Nogom tapče,
I otvara sjajne oči,
Da na zamku ne pokroči.
Ali jada
Iznenada:
Lija stane,
Zamka pa'ne,
Lija cikne,
Lija vikne!
Gleda,
Preda,
Tuži jadna,
Bol je muči –
Sad bi kući,
Ali kako?
Nije gladna,
Koke ne će,
Pa si misli:
– Sad ovako
Il' onako! –
Al' izlaza
Ni iz bliza! . . .
U to šušne mišić kleti,
Pa se teti ruga, prijeti:
– – Eto, eto,
Draga teto,
Kako na te misle ljudi,
Pa im zato harna budi!

Eto, eto, draga teto, kako na te misle ljudi,
Pa im za to harna budi!

A ti? . . . Dodje
Staroj ovdje,
Krasti koke,
Njene ptice –
Grožđe k tome – – –
To su bome –
Poslastice – –
Mijo šapće, pa se ruga,
U nevolji videć' druga.
Šapće,
Tapče,
Pa se vije –
Pa se smije!
A sirota lija stara
Mome miji progovara:
– Mijo dragi, mijo dobri,
Daj pomozi svome pobri!
Nemoj biti srca kruta –
Ta kol'ko sam tebe puta –
Spasila od tata ljuta! –
Tako zbori, suze guta.
– – Hoću, teto, hoću, hoću
Tebe sada izbaviti,
Al' mi zadaj tvrdu vjeru,
Da mi ne će ništa biti.
– Ruke evo,
Da mi ne bi
Ne vjerovo!
Bit će tebi,
Kako reče –
Samo brzo,
Nоćca kreće! . . .

Mijo skoči,
Zamki kroči,
Širi zube,
Lomi, dube.
A lija od bolova vrišti:
– Rana boli, rana tišti!
Peče, peče –
Krv mi teče!
– – Ništa teto, draga teto,
Jošte malo, pa si, eto, –
Na slobodi,
Možeš krasti preko mjere,
Što ti godi,
Al' se samo drži vjere!
I još čas –
Eto spas!
Mijo poso svrši –
Strašnu zamku skrši!
Sad se prigne,
Njušku digne,
Pa pogleda lije oči
I ko luda u zrak skoči.
Pogled njeni,
Taj nevjerni
Ubode ga kao šilo:
Ljuto, strašno i nemilo . .
A u lije srdžba gori,
Miji prijeti, miji zbori:
– Čuješ, mijo, gade jedan,
Milosti si nevrijedan!
Ja ti zadah tvrdu vjeru,
A ti meni prijetit' stade,

Drugog dana ode stara do bližnjega tu pazara,
Gdje imade lijepih dama, što se diče lisicama.

Zato sada gini, mijo,
Za te život nije, gade!
Mijo skoči kao guja,
Osvete mu krvca buja –
Sad on spozna vjeru lije,
Koja – nego lažna – nije.
Zube stisne,
Ljuto vrisne,
Psikne, krikne,
Cikne, vikne,
Pa se u bijeg divlji dade
I za tren u zamku pade.
Mijo krikne
Od žalosti,
Lija cikne
Od radosti!
Skokne miji,
Svome priji,
Pa ga lizne,
Pa ga grizne.
– – Ao, lijo, ta to boli! –
Jadnik šapće, jadnik moli,
Ali lija, teta tašta,
Mome miji sad ne prašta,
Već mu reče, tapčuć nogom:
– Zbogom druže, zbogom,
zbogom!
I poskoči hitro dalje,
Ne će l' koka gdje da bude –
Al' osveta širi ralje,
Osvećuje druga, ljude!

Tek što skoči par koraka,
Škljocne gvožđe, pade zamka,
Pade zamka – lija klone,
Zadnje ure i njoj zvone!

A nad selom već mjeseca nema,
Samo koja zvijezda katkad sine,
Katkad sine – opet mine,
Dok još malo selo tiho drijema.
Prvi traci sa istoka granu,
Svojim sjajem svu rasvijetle stranu:
Nad seocem bljesne tamna gora –
Noći nema – u selu je zora.

Drugi traci – evo dana!
Evo svijetla, evo rada!
Svako biće ima sada
Svoga posla – svoga zvanja.
Svatko od njih žuri, hita
Jedan dolom, drugi gorom,
Jedan ljuto – drugi milo,
Al' se nitko nit' ne pita,
Što se ove noći zbilo?
Ta dakako!
Kog' se tiče udes lije?
Tko bi plako,
Kada njemu jadno nije!
Ali jedna
Žena vrijedna
O tom račun vodi –
Zato uvijek k zamkam' hodi.

Ali zamke uvijek iste:
Uvijek prazne, uvijek čiste,
A peradi –
Lije radi
Sve to ima manje
I tako se šteti
Perine imanje!
Ali danas dođe teti
Konac njene krađe,
Jer je stara mrtvu nađe
Do kokine klijeti.

Drugog dana ode stara
Do bližnjega tu pazara,
Gdje imade lijepih dama,
Što se diče lisicama.
Tako svrši »noćni tat«
Svog života zadnji sat!

Istina vam sve to bila,
Jer mi reče Pera stara,
Kad je kod nas vino pila
I vratila sto dinara.

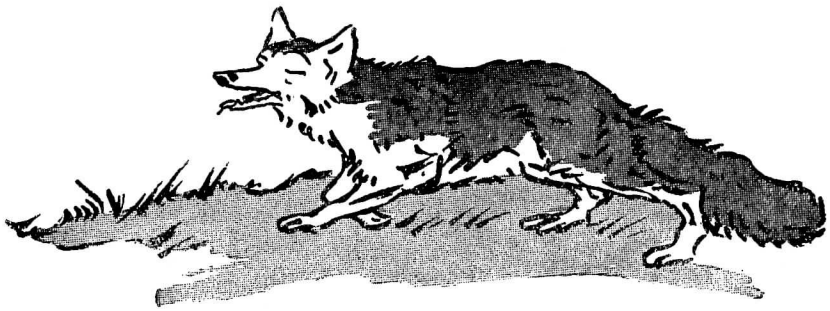

MALA ANKA

Mala Anka –
Mudrijanka,
Mnogo uči,
Radi kući:
Piše, šije,
Bracu mije,
Mami pere,
Robu stere.
Voli tatu,
Brata, mamu,
Voli knjigu –
Svoju brigu.
I sve radi
I sve gradi:
Razne stvari,
A što radi –
Ne pokvari!

PTIČAREVA PJESMA

Hodite, ptice,
Na moje grane,
Mile vijesnice
Mnoge nam dane!
Hodite samo,
Nemajte straha,
Hodite amo
Već sam bez daha!
U mojem domu
Bit će vam bolje.
Tu se udome,
Ako je volje,
Mnoge ptičice,
Ko lastavice:
Vrabci i kosi –
Tu je središte
Njihove osi!
Hodite, ptice,
Molim vas Bogom,
Stupajte smjelo
Svojom si nogom,
Pa ćete vidjet',
Kako je lijepo –
Samo hajd' brže,
Stupajte slijepo!

Mami pere,
Robu stere.

ĆUK

I mene, ljudi, pred vas evo,
Da bih vam i ja pjesmicu
spjevo:
Ne pjevam rado,
Nemam baš volje,
Al' ne mogu više –
Umoriše me bolje!
Pravdu tražim,
Protesta hoću –
Uvijek me gone
Danju i noću...
Ponoć kad pa'ne,
Duša mi da'ne,
Srce mi zveči –
U grudima ječi.
Nebesa su puna
Zvijezdica malih,
Sred svoda je luna,
Što zvijezde pali.
U takovoj noći
Sred šume guste
Više me puta
Pjevati čuste:
Pjevam ja tužno,
Gadno i ružno!
Gledam,
Predam,
Al' budno oko
Vidi visoko...
Ponoć na tornju
Muklo kad tucne,
Krv mi uskola –
Srce mi kucne.
Veselo sl'jećem
Sa staroga groblja,
Krilima s'ječem
Tražeći roblja.
Letim po tiše –
Prisluškujem više,
Ne će li ptičica koja,
Još noćas postati moja!
Al' nigdje ništa –
Noć je pusta – – –
Još luna sije –
To, valjda, usta
Na mene smije.
Čekaj, ti luno!
Ne budali više –

Ponoć na tornju mukło kad tucne,
Krv mi uskola — srce mi kucne.

Nešto čujem –
Grana se njiše.
Sletim ka grani,
Zatulim divlje,
Prhnem krilima –
Jače i življe – – –
A sa grane
Nešto skrili –
To su, valjda,
Ptići bili!
I ne vara me oko:
To jesu ptići – – –
Ne žurite tako,
Ja ću vas stići!
I spustih oko
Dolje duboko,
Gdje sred rosne trave
Počivaju ptičice plave...
Zgrabim prvu,
Kljucnem,
Gucnem –
I izjedoh »mrvu«!
Tad dalje jurim, letim,
Hukanjem kroz noć se prijetim
Zviždim, pištim
Ko avet smrti –
U jednu noć bih
Sve htio strti...
I tako cijelu noć
Gonim kune,
Male ptice,
Zeku, srne –
Vjeverice!
Al' kad zora svane
Na me tuga pa'ne:
Skrit' se moram,
Gdje u granju,
Da spavati
Mogu danju...

– – – – – – – – – –

I tako noć mi prodje,
A sad moram noćit' ovdje:
U trulišu starom ovom,
Gdje ću sklonut' glavu svoju
Pod sigurnim jadnim krovom.
Tu je jadno –
Al' je mnogo gore,
Gdje se ljudske rike ore.
Tamo strepim –
Budno,
Trudno

Eno ćuka, jad nam nosi.
Uzmi pušku — nemoj čekať!

Zjene širim –
Kroz njih gvirim,
A sunce mi oči slijepi – – –
To baš časi nisu lijepi!
Katkad znadem,
Da se tiho
Do kuća
Dokradem...
U dimnjak se crni zbijem,
Vrebam koke, golubiće –
Svoju glavu dobro skrijem,
Jer me drugač' ubiti će..
Ali jao!
Gdje sam pao?
Eno dijete,
Eno ljudi –
Svi mi prijete,
Svi su hudi!
Dijete viče:
– Ču li, striče?
Eno ćuka,
Jad nam nosi.
Uzmi pušku –
Nemoj čekat'!
Čemu nijekat'?
Ne prkosi!...

Ujak ode,
Ne znam kuda,
A ja jadna,
Bijedna luda
Jurnem, srnem
U dan bijeli – – –
Kuda? Kamo?
Zar na desno –
Ili amo?
I ja prhnu –
Nesta vraga –
Skrilim k šumi
Sve bez traga.
A ti, dijete,
Sad me traži noći,
Nemoj mislit'
Da ću danju doći.
Zbogom, ljudi,
Neka ste hudi –
Ipak sam pjevo!
– – – – – – – –
– – – – – – – –

Noć je opet pala,
Zavila selo i grad,
Sa staroga tornja
Pjevat ću vam rad!

A nebom mjesec sjaje,
Oko njega zvijezde male,
Čas se trnu – a čas pale –
Svaka od njih svijetlost daje.
A negdje na tornju starom
Čuje se bolan zvuk:
Tužaljku svoju pjeva
Stari i bolni ćuk!

Ponoć kuca,
Muklo kuca,
Selo
Cijelo
Slatko pod krovom spava – – -
Ne bojte se, zlobni ljudi,
Ja nad vama bdijem noću –
Nek vas nije strava!

MIŠ

Bože mili, ima l' koga,
Da ne pozna stvora toga,
Što nam tisuć' . . . tisuć' puta,
Napravio kvara ljuta:
Il' prekopo ognjište,
Il' prevrno smetište
Ili pako –
Sve polako! –
Pojeo slaninu
Gore na kaminu?!

O njem žene,
Babe – bene
Cio dan
Tvore plan,
Kako bi ga uhvatile
I na meku primamile –
Al' ni on baš nije bena,
Da se varat' da od žena!

Po danu ga nije:
U rupam' se krije,
A po noći,
Gdje će doći,
Eto štete,
Strašne, klete:
Izgrize rešeto,
Provrti bureto,
A štogod si nađe,
U trbuh mu zađe:

Bilo zelje,
Bob il' kelje
Ili pako sir,
Meso i krumpir! . . .

Po tavanu trči,
Prebirajuć' sude
I gdje štogod bude,
Tu jede i srče.
Prosut će ti brašno,
K tome gleda
Ima l' meda, –
To je grozno, strašno!

Još je gore
Za mlinare!
O ponoći eto tata,
Čudnovatog toga svata,
Pa ti žmiri,
Gleda, viri,
Sijeva okom,
Skokne skokom:
Jedan, dva –
Evo, na! –
Već ti je do žrvnja,
Da prebire zrna!
Onda leti –
Da preleti
Sa vreće na vreću,
Ne će l' gdje u kutu
Naći baš – najveću!
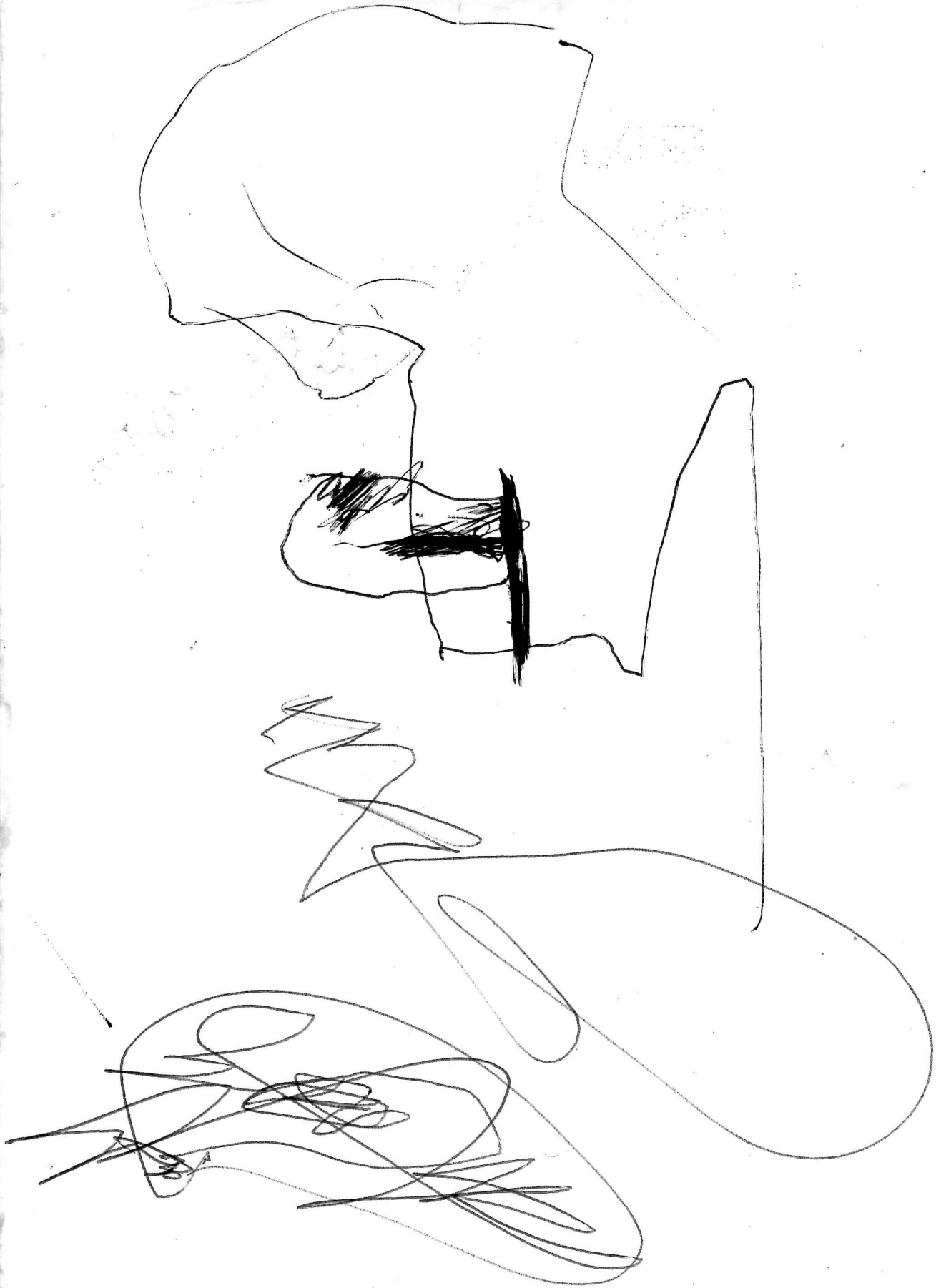
A štogod si nađe
U trbuh mu zađe.